

Maatschappelijk verantwoord ondernemen over de grens

Meer dan ooit beschouwen ondernemers die investeren of exporteren naar het buitenland maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) als een onlosmakelijk onderdeel van hun kernactiviteiten. MVO betekent dat u als ondernemer streeft naar zowel winst als naar positieve effecten voor het milieu en voor de mensen binnen en buiten uw onderneming. Bij internationaal zakendoen krijgt u te maken met andere maatschappelijke uitdagingen voor uw bedrijf dan in Nederland.

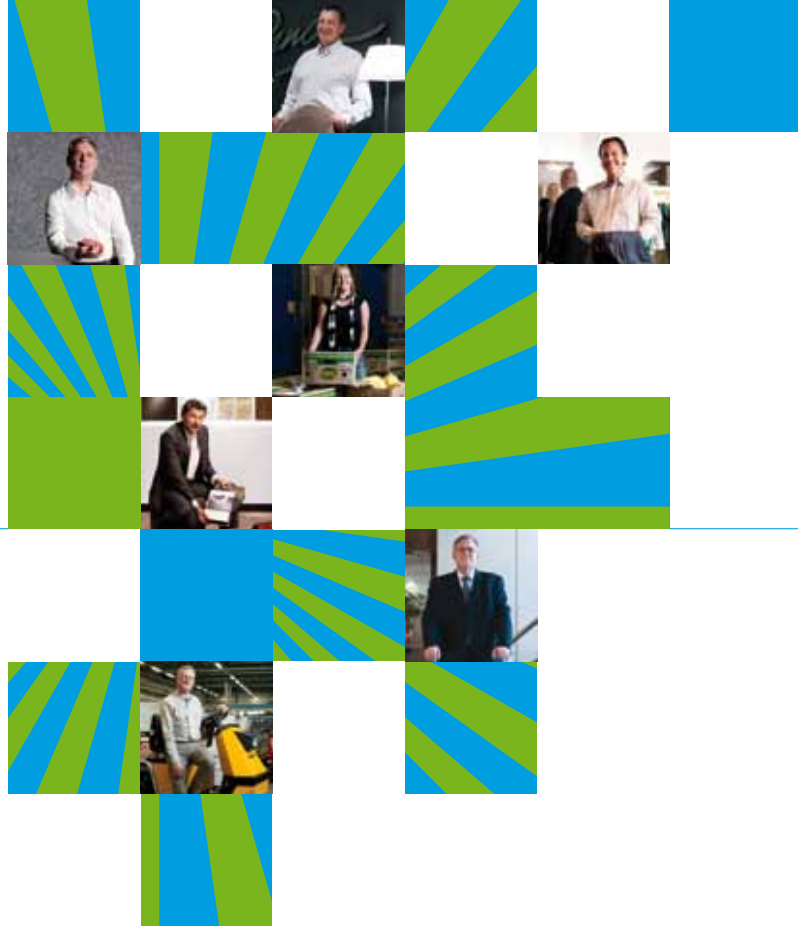
Dit boekje biedt u een leidraad om inhoud te geven aan maatschappelijk verantwoord ondernemen. Er komen vier aspecten aan de orde die in de praktijk relevant zijn: sociaal, milieu, ketenbeheer en corruptie.

Het boekje Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is verkrijgbaar via NL EVD Internationaal en de Kamer van Koophandel.

De inhoud is bovendien te downloaden op www.internationaalondernemen.nl/boekjes

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

INTERNATIONAAL ONDERNEMEN →

Een initiatief van het ministerie van Economische Zaken en handelsbevorderende organisaties

Inhoud

Inleiding..... 5

Sociaal 8

Mensen in uw omgeving 10

‘Veiligheidsoordopjes met muziek’ 19

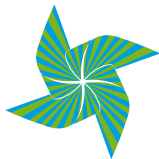
‘Hoe meer wij omzetten, hoe meer we de producenten helpen’ 21

Milieu 22

Naar een duurzame toekomst 24

‘Streven naar een gesloten kringloop’ ... 31

‘Het voelt goed en dat telt’ 33

Ketenbeheer..... 34

De verantwoorde keten 36

‘Duurzaam produceren natuursteen is een zaak van lange adem’ 43

‘Groen is niet altijd suf’ 45

Corruptie 46

Omgaan met corruptie 48

‘Wij doen met een aantal landen doelbewust geen zaken’ 55

Appendix 56

Organisaties, publicaties, internet 58

Inleiding

MVO is goed voor het imago van elk modern bedrijf, ook als u internationaal actief bent. Het komt erop neer dat u als ondernemer een stap verder gaat dan waartoe de wet u verplicht. Het gaat om het vinden van de balans tussen het economisch rendement (Profit), de ecologische kwaliteit van het leefmilieu (Planet) en het welzijn van mensen binnen en buiten de onderneming (People). Als het goed is vormt MVO een vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsactiviteiten. Innovatie speelt daarbij een belangrijke rol. Zeker voor Nederlandse bedrijven die in de wereld een naam hoog te houden hebben bij zaken als ergonomie, duurzame energie, slim watermanagement, verantwoord gebruik van hulpbronnen, duurzaam bouwen en transport.

MVO loont

MVO biedt u een groot aantal voordelen. Denk aan een hogere arbeidsproductiviteit door een positieve sfeer op de werkvloer en meer betrokken medewerkers. U bent een aantrekkelijke werkgever, want mensen werken graag voor bedrijven die verder kijken dan winst alleen. Sommige maatregelen leveren u direct een besparing op van de productiekosten, zoals terugdringen van ziekteverzuim, energiebesparing en afvalvermindering.

Overheid

De overheid speelt een belangrijke rol bij MVO. Ze stelt kaders en stimuleert ontwikkelingen en investeringen. Zo verwacht de Nederlandse overheid van bedrijven dat zij in het buitenland opereren op basis van de richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Als u een beroep doet op subsidies of kredietfaciliteiten van de overheid, zult u een verklaring moeten ondertekenen dat u de projecten conform de OESO-richtlijnen uitvoert. En, vanaf 2010 is de Rijksoverheid overgegaan op 100 procent duurzaam inkopen. Alleen bedrijven die voldoen aan duurzaamheidscriteria kunnen nog aan de overheid leveren.

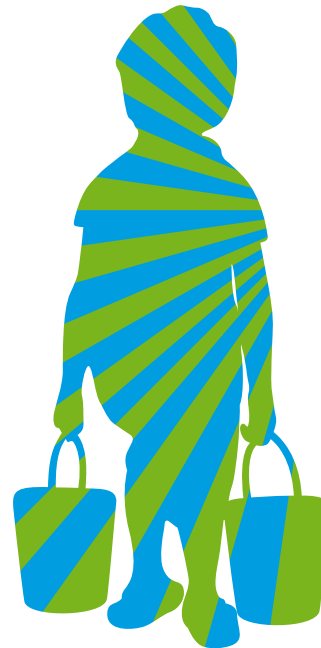
OESO-richtlijnen

De kernboodschap van de OESO-richtlijnen is: mensenrechten respecteren en rekening houden met de standpunten van anderen. De richtlijnen bieden u bij het internationaal zakendoen een handvat voor maatschappelijke kwesties, zoals kinderarbeid, milieu en corruptie.

Het Nederlandse Nationaal Contact Punt (NCP) ondersteunt bedrijven om de OESO-richtlijnen in praktijk te brengen. U kunt bij het NCP ook een onderbouwde melding doen als een bedrijf niet conform de OESO-richtlijnen handelt of investeert. Het NCP onderzoekt de melding en bemiddelt tussen melder en het desbetreffende bedrijf.

SOCIAAL

DE ZORG VOOR MENSEN, BINNEN
DE ONDERNEMING EN DAARBUITEN,
IS EEN BELANGRIJK ONDERDEEL
VAN INTERNATIONAAL MVO.
WAAR MOET U ZOAL AAN DENKEN?

Mensen in uw omgeving

Algemeen

Wie een bedrijf opzet in het buitenland of handelsrelaties aangaat moet zich om te beginnen verdiepen in arbeids-wetgeving in het betrokken land. U kunt daarvoor het beste een lokale adviseur inschakelen, die ook op de hoogte is van de internationale regels, in het bijzonder van de ILO.

Arbeidsomstandigheden

De verdragen van de VN-organisatie ILO (International Labour Organization) vormen het uitgangspunt voor de sociale component van MVO. Hierin zijn richtlijnen vastgelegd voor eerlijke en fatsoenlijke arbeidsomstandigheden:

- vrijheid van vakvereniging en effectieve erkenning van het recht op vrije onderhandelingen
- uitbannen van alle vormen van dwangarbeid
- effectief afschaffen van kinderarbeid
- uitbannen van discriminatie in beroep en beroepsuitoefening

Werktijden

Werktijden en regels voor overwerken zijn in de meeste landen bepaald bij wet of in cao's. Maar er zijn uitzonderingen. Zo wordt in opkomende markten de nationale wetgeving vaak slecht of niet nageleefd. Zeker in de kleding- en textielindustrie zijn werkdagen vaak langer dan wettelijk toegestaan. Afhankelijk van de situatie in het betreffende land kunt u als ondernemer voor uitgebuite werknemers opkomen, bijvoorbeeld door afspraken over werktijden bij toeleveranciers vast te leggen. Als bedrijf kunt u er voordeel bij hebben als u vanwege zulke afspraken tot de betere werkgevers wordt gerekend.

Kinderarbeid

Kinderarbeid kan flinke imagoschade aanrichten voor uw bedrijf. De kans dat u ermee te maken krijgt verschilt per land en per sector. U kunt de verantwoordelijkheid hiervoor niet afschuiven op uw toeleveranciers. In de landbouw, de bouw en de textielindustrie is in lagelonenlanden het risico van kinderarbeid het grootst. Vaak ook doordat kinderen de kost moeten verdienen vanwege het verlies van een of beide ouders. Als ondernemer kunt u in zulke gevallen proberen te zorgen dat kinderen naar school gaan, naar de dokter kunnen en alleen af en toe licht werk mogen doen.

'Leefbaar' loon

Een maatschappelijk verantwoorde ondernemer doet meer dan de wet voorschrijft. In veel landen betekent dit concreet dat u een salaris betaalt waarvan uw werknemer kan leven en zijn of haar gezin onderhouden. Wat een 'leefbaar' loon is, moet u bepalen in relatie tot de kosten van de eerste levensbehoeften. Vaak voor meer dan een persoon. In Vietnam bijvoorbeeld beschouwen veel arbeiders het als morele plicht familie die bij ze woont te onderhouden, maar ook familie op het platteland.

Sociale extra's

Mensen die ongeschoolde arbeid verrichten, zullen kleine sociale extra's erg waarderen.

Te denken valt aan:

- **jaarlijks een algemeen medisch onderzoek van de werknemers en hun gezin**
- **maaltijden verstrekken in een kantine**
- **cursus aanbieden in lezen en schrijven**
- **studiebeurzen verstrekken aan kinderen van medewerkers**
- **uitdelen pakketten met levensmiddelen op feestdagen.**

Veiligheid op de werkvloer

Veiligheid op de werkvloer is sterk afhankelijk van het naleven van de veiligheidsvoorschriften door uw werknemers. U kunt hierop inspelen door de werknemers goede voorlichting te geven en hierbij de noodzaak van veiligheid op de werkvloer benadrukken. Daarnaast moet u zelf het goede voorbeeld geven.

U kunt de veiligheids- en gezondheidssituatie in uw bedrijf inzichtelijk en hanteerbaar maken via speciale 'checklists'. De OHSAS 18000 (Occupational Health and Safety Assessment Series) geeft een referentiekader voor het opzetten van een managementsysteem op dit gebied.

Fatsoenlijke werkomstandigheden

SA 8000 is een internationaal certificeringssysteem op het gebied van arbeidsomstandigheden. Het is gebaseerd op de internationale normen van o.a. ILO en VN-conventies. Het helpt u om eerlijke en fatsoenlijke werkomstandigheden in de productieketen te scheppen en te garanderen. Het omvat onder meer standaarden m.b.t. kinderarbeid, gedwongen arbeid, gezondheid en veiligheid, vrijheid van vereniging en collectieve belangenbehartiging, discriminatie, werktijden en eerlijke betaling. SA 8000 stelt u in staat te zorgen

voor naleving van de wereldwijde standaarden. Hiermee kunt u ook het risico van wanpraktijken, kritiek vanuit het publiek en mogelijke geschillen beperken. Dit komt uw bedrijfsimago zeker ten goede.

Discriminatie

Discriminatie is in de meeste landen bij wet verboden. Maar in veel landen is de naleving door gebrekkige handhaving en corruptie een groot probleem. Een verantwoorde ondernemer discrimineert niet en zorgt voor een gelijke behandeling bij het aannemen en in dienst hebben van medewerkers, ongeacht bijvoorbeeld sekse of bevolkingsgroep. U betaalt uw medewerkers ook hetzelfde loon voor hetzelfde werk en geeft gekwalificeerde mensen dezelfde promotiekansen.

Vakbondsrechten

Werknemers hebben volgens de ILO-verdragen recht op inspraak. Een goed contact met de vakbonden is essentieel voor een gezonde sociale dialoog met uw medewerkers. De situatie rond de vrijheid van vakvereniging, het lidmaatschap van vakorganisaties en het recht op vrije onderhandelingen is in alle landen verschillend. U doet er goed aan zich ter plaatse via de Nederlandse ambassades of consulaten-generaal te

laten informeren over de wetten en regels die gelden. Zo kent China geen onafhankelijke vakbonden en worden Chinese werknemers die zich proberen te organiseren in vrije vakbonden vervolgd. U kunt binnen uw bedrijf in China wel een ondernemingsraad instellen om gezamenlijk met het management tot bevredigende arbeidsvoorwaarden te komen en zoveel mogelijk gevolg te geven aan de OESO-richtlijnen op dit punt.

Tips

- **Betrek uw werknemers bij het opzetten van een MVO-beleid**
- **Gebruik een checklist om uw sociale prestaties binnen en buiten uw bedrijf in kaart te brengen**
- **Steun onderwijsprojecten**
- **Zorg in een land met veel minderheidsgroepen dat uw personeelsbestand een goede afspiegeling vormt van de diverse minderheden**
- **Organiseer bedrijfsuitjes voor medewerkers en hun gezin.**

Mensenrechten

U heeft als ondernemer de verantwoordelijkheid bij uw bedrijfsactiviteiten de mensenrechten te respecteren en na te leven in het land waar u onderneemt. Het gaat onder meer om de volgende rechten:

- recht op leven als mensenrecht;
- verbod van foltering en onmenselijke behandeling;
- recht op vrijheid en veiligheid;
- recht op een eerlijk proces;
- recht op eerbiediging van privé- en familieleven;
- vrijheid van meningsuiting;
- vrijheid op godsdienst;
- verbod van discriminatie.

Vooraf in landen waar nationale wetgeving onvoldoende bescherming biedt is het van belang dat bedrijven zelf hun beleid en uitvoering toetsen. Het HCRA (Human Rights Compliance Assessment) biedt bedrijven een handvat om principes, beleid en praktijk op het gebied van mensenrechten te monitoren met behulp van een vragenlijst ('quick check').

Naleving van de mensenrechten kunt u opnemen in een gedragscode. De meerwaarde hiervan is dat het een positief effect kan hebben op het normbesef binnen uw bedrijf. Daarnaast zal een gedragscode het handelen van de medewerkers gaan beïnvloeden. Tot slot kan de gedragscode effect hebben op het handelen van de zakelijke partners.

‘Veiligheidsoordopjes met muziek’

Bedrijf: Danca Design Furniture, Veghel – meubelen
Hugo van der Hoek, directeur

De verplaatsing in 2000 van de meubelproductie naar Turkije is voor Danca het startsein geweest voor MVO. De nadruk ligt op goede arbeidsvoorwaarden en optimale werkomstandigheden. ‘Mensen die goed in hun vel zitten, presteren beter.’

Directeur Hugo van der Hoek legt uit dat Danca, producent van hoogwaardige zitmeubelen, voor het optimaliseren van de werkomstandigheden samenwerkt met een arbo-organisatie. ‘Ze geven tips en weten wat op de arbomarkt te koop is. Toen medewerkers in de assemblagehal klaagden dat ze door de veiligheidsoordopjes elkaar niet meer konden verstaan, zette een arbo-deskundige ons op het spoor van koptelefoons met ingebouwde veiligheidsoordopjes. Mensen kunnen nu naar muziek luisteren én met elkaar praten én hun gehoor is beschermd.’

Het financiële voordeel van MVO is voor Van der Hoek zonneklaar: ‘Stel dat iedere dag een bank net niet afkomt omdat medewerkers onverschillig staan tegenover het bedrijf. Dat betekent jaarlijks 250 banken minder geproduceerd. Als medewerkers trots zijn op het bedrijf dan zetten ze er aan het einde van een dag nog een tandje bij. Dat maakt op den duur een groot verschil.’

Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/danca

‘Hoe meer wij omzetten, hoe meer we de producenten helpen’

Bedrijf: AgroFair, Barendrecht – tropisch fruit
Mischa Fok, medewerkster PR & Communicatie

AgroFair is opgericht door ontwikkelingsorganisatie Solidaridad om na eerlijke koffie, ook bananen onder het Fairtrade-label naar Europa te brengen. ‘MVO zit bij ons in het DNA. Onder de merknaam Oké brengen we ook Fairtrade-mango’s, -ananas en -citrusvruchten op de markt.’

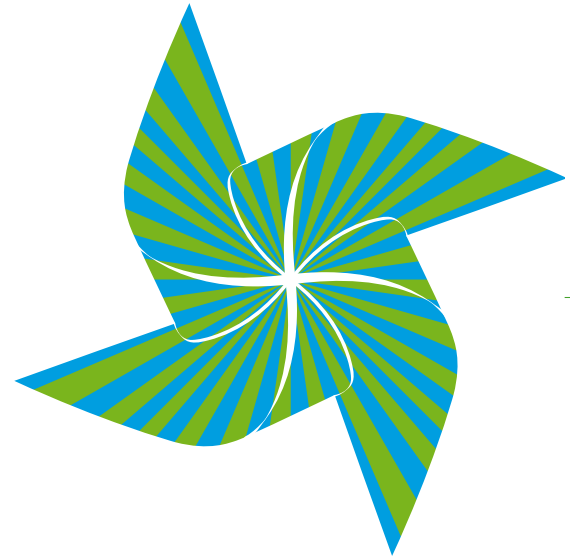
‘Voor AgroFair ligt de nadruk op het sociale, op de verbetering van de leefomstandigheden van de boeren’, zegt Mischa Fok, medewerkster PR & Communicatie. ‘Al onze producenten zijn minimaal Fairtrade gecertificeerd. Mensen ontvangen een leefbaar loon en de werktijden zijn gereguleerd. Ook hebben ze recht op schoon drink-water en mogen niet worden blootgesteld aan gevaarlijke chemicaliën.’

Kenmerk van het Fairtrade-systeem is de directe relatie met de producenten. Fok: ‘AgroFair betaalt de boeren een gegarandeerde, kostendekkende minimumprijs en daar bovenop een Fairtrade-premie. Die premie investeren de boeren in sociale en milieugerelateerde projecten voor de gemeenschap. Dat kan de aanschaf zijn van een vrachtwagen of de bouw van een school of kliniek.’ Voor AgroFair is een hoge afzet belangrijker, dan het streven naar maximale winst. ‘Hoe meer wij omzetten, hoe meer we de producenten helpen. Want als we meer van hun fruit verkopen, ontvangen ze een hogere Fairtrade-premie.’

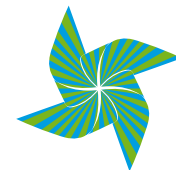
Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/agrofair

MILIEU

VOORDEEL BEHALEN OP DE
CONCURRENTEN BEGINT VOOR
U IN HET BUITENLAND MET EEN
DOORDACHT MILIEUBELEID.
OVERHEIDSINSTANTIES KIJKEN
EXTRA KRITISCH NAAR RIJK
GEACHTE BUITENLANDSE
BEDRIJVEN DIE EVENTUELE
BOETES GEMAKKELIJK KUNNEN
BETALEN. WAT KOMT ER KIJKEN
BIJ EFFECTIEVE DUURZAME
MILIEUZORG?

Naar een duurzame toekomst

Algemeen

U zult zich eerst en vooral op de hoogte moeten stellen van de milieuwetgeving in het land waar u actief bent. De Nederlandse ambassade kan u in contact brengen met de overheidsinstantie die moet toezien op naleving van de milieuregels.

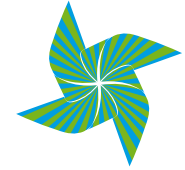
Om volgens de OESO-richtlijnen duurzaam te ondernemen kunt u het volgende doen:

- Voer een geschikt milieubeheersysteem in en houdt het in stand
- Geef uw werknemers een effectieve opleiding en training over milieu-, gezondheid- en veiligheidskwesties
- Informeer de lokale bevolking doeltreffend over milieu-, gezondheid- en veiligheidskwesties en betrek hen erbij
- Voer levenscyclusanalyses (LCA) en milieueffect-rapportages (MER) uit
- Stel een calamiteitenplan op voor noodsituaties
- Zoek voortdurend naar manieren om de milieuprestaties van uw bedrijf te verbeteren.

Milieubeheersysteem

Het belangrijkste toetsingsinstrument om de milieuprestaties van uw bedrijf te meten is het ISO 14001 milieumanagementsysteem. Het beheersysteem biedt een instrument voor een milieuanalyse van uw bedrijfsactiviteiten en voor de handhaving van milieubeleidsregels binnen uw bedrijf. Doel van de ISO 14001-norm is ook om alle medewerkers in uw organisatie de verantwoordelijkheid te laten nemen voor het verminderen van de milieubelasting.

Het milieubewust maken van uw medewerkers door voorlichting, cursussen en training is een essentieel element. Bedrijven in opkomende markten en ontwikkelingslanden hebben vaak nog weinig ervaring met gestructureerd milieumanagement. De invoering van een milieuzorgsysteem zal stap voor stap moeten gebeuren en zal goed moeten worden begeleid. Met behulp van ISO 14001 kunnen de milieueffecten (milieurisico's) van uw bedrijfsvoering beheerst en verminderd worden. Hierdoor kunt u op kosten besparen (bijvoorbeeld voor energie, water en grondstoffen) en boetes voorkomen. Ook kunt u zich als ondernemer onderscheiden van concurrenten en uw relatie met externe partijen verbeteren.

Cleaner Production

Een praktisch instrument om de efficiency bij de productie te verhogen is het Cleaner Production-programma van de VN-organisatie UNIDO.

Het beoogt het opbouwen van capaciteiten, het bevorderen van de dialoog tussen bedrijfsleven en overheid en het stimuleren van investeringen voor het ontwikkelen van ecologisch verantwoorde technologie. Het programma biedt technische assistentie, training, promotie van technologieën, investeringen in schonere productie en informatieverbreiding en advies op gebied van schonere productie. Bij schoner produceren gaat het naast energie-efficiëntie, ook om beperking van afval, besparing van grondstoffen en het efficiënt gebruik

van water door gesloten systemen en hergebruik. De preventieve aanpak van Cleaner Production kunt u ook gebruiken om luchtvervuiling te voorkomen.

Energie

U kunt een bijdrage leveren aan duurzaam produceren door energiebesparing en/of het stimuleren van duurzaam energiegebruik binnen uw eigen bedrijf en bij uw partners. Daarnaast kunt u zich inspannen om in het land waar u actief bent kennis over innovatieve vormen van energie-efficiency te delen met andere bedrijven, overheden en kennisinstellingen. In verschillende landen verstrekt de overheid subsidies voor het ontwikkelen van duurzame energiebronnen waarvan u als producent/investeerder kunt profiteren.

Water

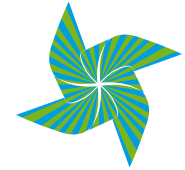
Door de groei van de wereldbevolking, de ontwikkeling van industrie en geïrrigeerde landbouw zal de waterschaarste in de wereld toenemen. Duurzaam beheer van de watervoorraden is noodzakelijk. In dat kader is het in ieders belang dat uw bedrijf waterverontreiniging voorkomt, waterverbruik beperkt en duurzaam watergebruik bevordert:

1. Dring onnodig watergebruik terug, bijvoorbeeld met behulp van waterbesparende apparatuur.
2. Hergebruik water waar mogelijk.

Betere milieuprestaties

Tips om de milieuprestaties in uw onderneming te verbeteren:

- **Technologieën van uw best presterende bedrijfs-onderdeel toepassen in uw gehele onderneming**
- **Producten en diensten leveren, die zo min mogelijk schade toebrengen aan het milieu**
- **Efficiënt zijn als het gaat om energie- en grondstofverbruik; recyclen waar mogelijk.**

Afval

De beste strategie voor een bedrijf is het beperken van afval. Dit kan het best door zelf een afvalmanagement-systeem op te zetten. Zodoende kan de totale hoeveelheid afval worden teruggedrongen en de rest van de afvalstoffen zoveel mogelijk geschikt gemaakt voor hergebruik. Het leidt tot een efficiënter gebruik van grondstoffen en kan bijdragen aan het genereren van energie. Het scheiden van afval binnen uw bedrijf en per afvalsoort zoeken naar verwerkingskanalen vormt een goed begin.

Cradle to cradle (C2C)

U kunt een stap verder gaan en produceren vanuit het zogeheten cradle to cradle-principe. Uw bedrijf mag daarbij alleen grondstoffen gebruiken die aan het einde van hun levenscyclus weer in de technische of biologische keten kunnen worden teruggebracht zonder dat de materialen aan eigenschappen hebben verloren. Uw product en de distributie ervan moet dan zo zijn ontworpen dat het na gebruik niet als afval op de vuilnisbelt terecht kan komen.

CO₂

Veel landen hebben het zogeheten Kyoto-protocol ondertekend, dat maatregelen omvat voor het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, zoals

koolstofdioxide (CO₂). U kunt een bijdrage leveren aan de uitstootvermindering door klimaatneutraal te ondernemen. De activiteiten en producten van uw bedrijf hebben dan geen negatieve invloed op het klimaat. Dat kan bijvoorbeeld door uw energieverbruik te verminderen en groene energie te gebruiken of door vrijgekomen broeikasgassen elders te compenseren. Het verminderen van CO₂-uitstoot door energiebesparing is effectiever dan het compenseren ervan. Investeren in de aanplant van bossen en in duurzame energie zijn twee manieren om de uitstoot van broeikasgassen te compenseren.

Tips

- **Zorg vanaf het begin voor een goede communicatie met mensen die directe gevolgen ondervinden van een voorgenomen bedrijfsactiviteit**
- **Bindt uw werknemers aan uw bedrijf door ze bij milieu, gezondheid en veiligheid in het bedrijf te betrekken**
- **Stel een calamiteitenplan op waarin u beschrijft wie wat moet doen bij ongevallen en in noodsituaties**

‘Streven naar een gesloten kringloop’

Bedrijf: Desso, Waalwijk – Tapijt, tapijttegels en kunstgras
Rudi Daelmans, directeur Duurzaamheid

Desso wil in de industrie leider zijn op het gebied van cradle to cradle. In 2020 wil het bedrijf een gesloten kringloop hebben voor zijn producten: tapijt, tapijttegels en kunstgras. Ook zal het dan alle benodigde energie zelf opwekken.

‘Met een gesloten kringloop voor onze producten zullen alle materialen waarvan ze zijn gemaakt aan het einde van de rit worden teruggewonnen’, zegt directeur Duurzaamheid Rudi Daelmans. Desso laat alle ‘ingrediënten’ uit de materialen die worden gebruikt in kaart brengen en beoordelen op negentien criteria. ‘Of ze giftig zijn, of ze biologisch afbreekbaar zijn en zo meer. Over tien jaar moeten alle stoffen die in het materiaal zitten opnieuw te gebruiken zijn. Oud tapijt zal dan voor honderd procent grondstof zijn voor een nieuw product.’ Volgens Daelmans is de bedrijfsfilosofie dat streven naar duurzaamheid inhoud heeft. ‘Wij voelen ons ervoor verantwoordelijk anderen bewust te maken van het belang van C2C. Desso wil daarom een C2C-kenniscentrum ontwikkelen om het idee van C2C uit te dragen. We zijn ook bezig een Europees terugname-systeem voor tapijttegels op te zetten.’

Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/desso

‘Het voelt goed en dat telt’

Bedrijf: Spijkstaal Elektro, Spijkenisse – elektro wagens
Wim Heijboer, directeur

‘MVO is gewoon ondernemen. Een bedrijf moet altijd goed voor zijn mensen zorgen en goed voor de planeet, en moet winst maken. Het is niets bijzonders, maar je moet het wel een keer op de agenda zetten.’

Dat is de nuchtere kijk op MVO van directeur Wim Heijboer van Spijkstaal Elektro dat elektro wagens maakt. Soms helpen nieuwe technologische ontwikkelingen. Zo kon Spijkstaal bij batterijen voor speciale voertuigen overstappen op de lichtere lithium ion-technologie. Heijboer: ‘Door de nieuwe batterij-technologie kunnen we elektrische vuilniswagens maken. De traditionele batterijen zouden veel te zwaar zijn geweest.’ Heijboer gaat bij samenwerking met internationale toeleveranciers ook wel op zijn gevoel af, zoals bij een batterijenfabrikant in China. ‘Chinezen zijn heel handig in het geven van sociaal wenselijke antwoorden, daar heb je niet zo veel aan. Ik heb het productieproces in de nieuwe fabriek, die speciaal voor dit batterijtype is gebouwd, bekeken en met de mensen gesproken. Het voelt goed en dat telt.’

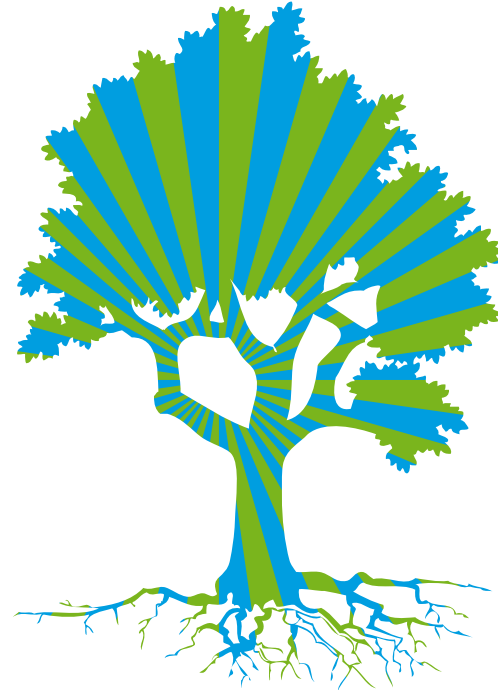
Met toeleveranciers maakt Spijkstaal afspraken over gebruik en hergebruik van verpakkingsmaterialen. ‘Het is onzin dat wij elke schokdemper in een apart doosje krijgen!’

Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/spijkstaal

KETENBEHEER

KOFFIE, FRUIT, MOBIELE TELEFOONS, SCHOENEN EN SPIJKERBROEKEN. ALLEMAAL ZAKEN DIE MILJOENEN MENSEN TER WERELD BIJNA ELKE DAG DRINKEN, ETEN, GEBRUIKEN OF DRAGEN.

DE BEDRIJVEN DIE ZE PRODUCEREN OF VERHANDELEN WORDEN STEEDS VAKER AANGESPROKEN OP DE HERKOMST VAN DEZE PRODUCTEN OF GRONDSTOFFEN. HOE KUNT U DAAROP INSPELEN?

De verantwoorde keten

Algemeen

Een bedrijf is niet verantwoordelijk voor alles wat in de keten gebeurt. Maar als internationaal opererende ondernemer wordt wel van u verwacht dat u toeziet op een goed sociaal- en milieubeleid bij uw toeleveranciers. De Sociaal-Economische Raad (SER) heeft ondernemers opgeroepen actief invulling te geven aan de wijze waarop zij met verantwoord ketenbeheer omgaan.

De SER-Verklaring internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) geeft aan wat van u kan en mag worden verwacht: gedwongen arbeid, kinderarbeid en discriminatie uitbannen en zorgen voor goede arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden. Ook moet u de OESO-richtlijnen in acht nemen over onder andere arbeid, milieu en corruptiebestrijding.

Global Compact

Een belangrijk algemeen initiatief om maatschappelijk verantwoord te ondernemen is het Global Compact, dat in 2000 door de toenmalige VN-secretaris-generaal Kofi Annan in het leven is geroepen. Global Compact is een internationaal platform waarop bedrijven, VN-organisaties, vakbonden en het maatschappelijk middenveld samenwerken bij de bevordering van de naleving van tien beginselen op het gebied van

mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieubescherming en corruptiebestrijding. Deelnemers bouwen vertrouwen op, krijgen kansen om internationaal te netwerken en leren collectief hoe deze problemen kunnen worden aangepakt. Toetreding tot de Global Compact is vrijwillig en niet bindend. Maar u doet er goed aan om de principes van de Global Compact te volgen. De praktijk heeft bewezen dat bedrijven die in deze zin sociaal en ecologisch verantwoord produceren, meestal ook beter presteren.

Lastige opgave

Verantwoord ketenbeheer is een lastige opgave. U moet bij het bedenken van een nieuw product ook uw ontwerpers, toeleveranciers, afnemers en ketendeskundigen betrekken. Daarnaast is het wenselijk om in gesprek te gaan met toeleveranciers en onderaannemers en hen controleren. Dit valt soms niet mee, omdat zij meestal ver weg in ontwikkelingslanden en in opkomende markten zitten. Daar zijn vaak veel kleine (familie)bedrijven actief die binnen de informele sector vallen en die is niet erg transparant. Tip: Prijzen die de productiekosten dekken en een winstmarge toelaten zijn cruciaal om arbeiders, boeren en hun gezinnen voldoende bestaansmiddelen te bezorgen. Hogere marges maken sociale verbeteringen mogelijk.

Waar en hoe geproduceerd

Voor een bedrijf is het niet langer voldoende om met een verantwoord product te komen, maar is het ook van belang om te weten waar het product wordt geproduceerd en hoe. U kunt hier actief navraag naar doen. Als u bijvoorbeeld als textielimporteur producten laat maken in Azië of Zuid-Amerika, kunt u vrijwel zeker weten dat een deel van de productie wordt uitbesteed aan derden. Die derden zijn vaak thuiswerkers en daar is de arbeidssituatie nauwelijks te controleren. Op die manier kunt u onbewust, ongewild en onbedoeld betrokken raken bij slechte arbeidsomstandigheden en kinderarbeid.

Plaats in de keten

De plaats in de keten bepaalt in hoge mate de verantwoordelijkheid die u heeft op het gebied van MVO. U heeft een zekere macht als andere bedrijven in de keten van u afhankelijk zijn. Dit kan de productiemethoden en arbeidsomstandigheden bij uw toeleveranciers beïnvloeden. Veel grote organisaties hebben al methodes ontwikkeld om toeleveranciers te controleren, maar kleinere bedrijven kunnen hier vaak de tijd en het geld niet voor vrij maken. Er zijn inmiddels wel initiatieven, die het ook voor MKB-ers mogelijk maken

zicht te krijgen op de productie bij toeleveranciers. Informeer bij uw branchevereniging naar lopende initiatieven binnen uw sector.

BSCI

Een voorbeeld hiervan is het in 2004 gelanceerde Europese Business Social Compliance Initiative (BSCI), een samenwerkingsverband van de Europese detailhandel. Het controleert de arbeidsomstandigheden in de productieketen van Europese retailers. Het systeem van BSCI stimuleert leveranciers te voldoen aan de richtlijnen en normen van de internationale arbeidsorganisatie ILO en een aantal initiatieven van de Verenigde Naties.

Tips

- **Steek uw licht op bij andere spelers met een actief MVO-beleid in uw keten**
- **Bezoek productielocaties van toeleveranciers om sociale en milieuomstandigheden van de productie te beoordelen**
- **Maak analyses van de faciliteiten en werkzaamheden van uw toeleveranciers**
- **Spreek uw leverancier aan als u arbeid- of milieuomstandigheden ontdekt die niet overeenstemmen met uw standaarden**

Stappenplan

U kunt de ketenverantwoordelijkheid van uw bedrijf via een stappenplan in kaart brengen:

Stap 1: Maak een overzicht van bekende en van potentiële risico's op het gebied van werkomstandigheden en arbeidsvoorwaarden. Bepaal welke fasen in de productieketen de meest kritieke factoren zijn in relatie tot milieuverontreiniging.

Stap 2: Bepaal in welk deel van de productieketen u verantwoordelijkheid kunt nemen voor MVO.

Stap 3: Maak verticaal in de keten afspraken met bedrijven over standaarden die u wilt naleven.

Stap 4: Formuleer een gedragscode op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en communiceer deze aan de toeleveranciers.

Initiatief Duurzame Handel

Het Initiatief Duurzame Handel (IDH) is een samenwerkingsverband tussen bedrijfsleven, vakbonden, overheid en maatschappelijke organisaties met het doel de internationale handels- en productieketens duurzamer te maken. De nadruk ligt hierbij op het verbeteren van arbeidsomstandigheden, milieu, natuurlijke omgeving en economische omstandigheden in ontwikkelingslanden en opkomende

markten. IDH ondersteunt bedrijven bij het opzetten van verbeterprogramma's in bepaalde sectoren. Bedrijven en brancheverenigingen uit de sectoren van hout- en bosproducten, soja, natuursteen, cacao, thee, toerisme, vis en katoen hebben zich bij IDH aangesloten. Bent u in een van deze sectoren actief, dan kunt u ook gebruik maken van de opgedane kennis en ervaring.

Tips

- **Neem duurzaamheideisen expliciet op in commerciële contracten en heb oog voor de kosten daarvan**
- **Formuleer een gedragscode voor uw medewerkers, zorg voor draagvlak in de gehele onderneming**
- **Geef uw zakenpartner tijd om aan uw gedragscode te voldoen**
- **Geef informatie en training aan leveranciers over ontwikkeling van managementsystemen voor MVO**

‘Duurzaam produceren natuursteen is een zaak van lange adem’

Bedrijf: Michel Oprey & Beisterveld, Echt en Vianen – Natuursteen
Marco Schönhage, project manager

Als importeur van natuursteen ligt voor Michel Oprey & Beisterveld het zwaartepunt van MVO op de werkomstandigheden bij de eindproducent. ‘Wij werken met vaste partners voor het maken van de eindproducten. Continuïteit en hoge kwaliteit zijn voor ons een eerste vereiste.’

De controle door Michel Oprey & Beisterveld (MO&B) op de werkomstandigheden in een fabriek van een toeleverancier is op dit moment louter visueel, zegt project manager Marco Schönhage. ‘Is de fabriek schoon? Worden de producten volgens de afgesproken normen gemaakt? Dragen mensen stofkapjes? Als je je gezond verstand gebruikt, kom je er snel genoeg achter hoe de productie in elkaar zit.’

Bij de vaste toeleveranciers zijn er bij de standaardproductie volgens Schönhage over het algemeen niet vaak problemen. ‘Als wij een order plaatsen die boven de normale productiecapaciteit uitgaat, dan zouden, zonder dat wij het weten, fabrieken kunnen worden ingeschakeld die niet volgens de normen werken. Het enige dat wij in een dergelijk geval kunnen doen, is de controle intensiveren.’

MO&B is lid van de Werkgroep Duurzame Natuursteen van het Initiatief Duurzame Handel. ‘Duurzaam produceren van natuursteen in de hele keten is een zaak van lange adem.’

Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/mob

‘Groen is niet altijd suf’

Bedrijf: Mud Jeans, Almere – organische kleding
Tim van Looijen, mede-oprichter

‘We hebben in 2007 Mud Jeans geïntroduceerd als duurzaam modemerken voor spijkerbroeken en T-shirts. Niet vanuit idealistisch oogpunt, maar omdat er in de markt vraag was naar ecologisch geproduceerde kleding’, aldus medeoprichter Tim van Looijen.

Mud Jeans werkt in Turkije samen met een fabrikant die alle noodzakelijke certificaten heeft voor ecologische kledingproductie. Mud Jeans werkt met een ‘Global Organic Textile Standard (GOTS)’-certificaat, dat verzekert dat het gebruikte katoen 100 procent organisch is. Toch blijkt 100 procent ecologisch produceren volgens Van Looijen in de praktijk onmogelijk. ‘Op organische basis printen is bijvoorbeeld heel moeilijk als in dezelfde hal ook op de traditionele manier wordt geprint. Er komen dan metaaldeeltjes in de lucht die op onze organische producten zijn terug te vinden. We houden het daarom op 99,9 procent organisch.’ Ecologisch produceren van kleding legt modetechnisch beperkingen op. Van Looijen: ‘Een bepaalde look kan niet als er chemicaliën voor nodig zijn. Wij proberen organische alternatieven te ontwikkelen. Een lichte broek geveerd met tomatenpulp lijkt op een gebleekte spijkerbroek. Voor onze ontwerpers is het een extra uitdaging want wij willen met Mud Jeans bewijzen dat ecologische kleding stijlvol en modieus kan zijn. Groen is niet altijd suf!’

Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/mudjeans

CORRUPTIE

EEN ONDERNEMER DIE IN HET BUITENLAND ZAKEN WIL DOEN, MOET EROP BEDACHT ZIJN DAT HIJ TE MAKEN KAN KRIJGEN MET OMKOOP-PRAKTIJKEN. CORRUPTIE IS STRAFBAAR. HOE KUNT U CORRUPTIE HERKENNEN EN HOE MOET U ER MEE OMGAAN?

Omgaan met corruptie

Algemeen

De Nederlandse wetgeving bepaalt dat elke vorm van omkoping van ambtenaren in binnen- en buitenland een misdrijf is. Nederlandse bedrijven die in het buitenland steekpenningen betalen, zijn daarom ook in Nederland strafbaar en riskeren hier een geldboete of gevangenisstraf. In de praktijk kan corruptie leiden tot veroordeling van zowel de directeur van een onderneming, de medewerker die steekpenningen betaalde, als van het bedrijf.

De definitie van corruptie die Nederland hanteert komt uit de anti-corruptierichtlijn van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Deze richtlijn stelt vast dat een bedrijf direct noch indirect, smeergeld of andere onrechtmatige voordelen mag aanbieden, toezeggen, geven of aannemen om opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden.

Concrete voorbeelden van corruptie zijn:

- een concurrent die een buitenlandse overheidsopdracht voor uw neus wegkaapt door een minister geld toe te schuiven
- een buitenlandse belastingambtenaar die voor een tegenprestatie een gunstiger invoertarief voorstelt
- een lokale tussenpersoon die aanbiedt een veiligheidscertificaat te 'regelen' zonder de vereiste test van het nieuwe product.

Verskillend karakter

Omkooppraktijken hebben in elk land hun eigen karakter. In Brazilië bijvoorbeeld bestaat corruptie uit het geven van cadeaus, het aanbieden van gratis reizen en overnachtingen en het bijdragen aan de verkiezingscampagnes. De 'winst' voor de ondernemers is meestal minder arbeidsinspectie, soepelere controle op belastingafdrachten en meer kans op succes bij publieke aanbestedingen. In India is het spekken van de kas van een politieke partij om gunstige beleidsveranderingen teweeg te brengen een populaire vorm van corruptie.

Aanbevelingen

De OESO heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd waarin transparantie centraal staat. Door onderstaande aanbevelingen op te volgen, draagt u bij aan een beter investeringsklimaat in het land waar u zaken doet en loopt u geen risico om in aanraking te komen met justitie:

- Geen ambtenaren of werknemers van zakenrelaties omkopen
- Beloning van tussenpersonen is redelijk en voor rechtmatige activiteiten (facilitation payments)
- Inzichtelijk en openbaar maken van uw strijd tegen omkoping en afpersing
- Uw personeel bewust maken van het anti-corruptiebeleid van uw bedrijf
- Management Beheersysteem invoeren tegen omkoping en afpersing; door controlesystemen in uw boekhouding voorkomt u het 'buiten de boeken houden' van transacties, geheime rekeningen en valse documenten.
- Geen onwettige donaties geven aan kandidaten voor publieke functies, politieke partijen of andere politieke organisaties.
- U verdiepen in de cultuur en de lokale gebruiken van het land waar u zakelijke activiteiten wil ontplooiën. Dit kan helpen u staande te houden tegenover ambtenaren die u proberen te verleiden tot corruptie.

Interne richtlijn

U kan binnen uw eigen bedrijf bevorderen dat uw medewerkers zich niet inlaten met corruptie door een interne richtlijn op te stellen. Ook kan u uw medewerkers een training laten volgen om signalen van lokale ambtenaren te negeren en weerstand te bieden aan verzoeken om smeergeld.

Op www.business-anti-corruption.com staan veel tips en instrumenten.

Doen

- **Blijf vriendelijk en blijf lachen**
- **Weiger rustig en zelfverzekerd mee te werken aan een corrupt voorstel**
- **Noteer de naam van een ambtenaar die een corrupt voorstel doet, ga met hem naar zijn chef**
- **Zorg voor goede contacten met de lokale overheid**
- **Beperk relatiegeschenken tot kleine souvenirs**
- **Meld een poging tot omkopen bij de Nederlandse ambassade.**

Corruptie-index

De internationale anti-corruptieorganisatie Transparency International (TI) publiceert elk jaar een 'Corruption Perception Index'. Enkele scores uit de Index van 2008 waarop 180 landen staan, op een schaal van 10 (minst corrupt) tot 1 (meest corrupt) met achter het land zijn plaats op de ranglijst:

Denemarken (1)	9,3	Bulgarije (72)	3,6
Nederland (7)	8,9	China (72)	3,6
Japan (18)	7,3	Brazilië (80)	3,5
Chili (26)	6,9	Marokko (80)	3,5
Zuid-Afrika (54)	4,9	India (85)	3,4
Italië (55)	4,8	Nigeria (121)	2,7
Turkije (58)	4,6	Vietnam (121)	2,7
Ghana (67)	3,9	Oekraïne (134)	2,5
Roemenië (70)	3,8	Somalië (180)	1,0

Kennis over corruptie

Er is veel praktische informatie voorhanden over corruptie en hoe een ondernemer met dit fenomeen dient om te gaan. Het Nationaal Contactpunt OESO (NCP) dat bedrijven ondersteunt bij het in praktijk brengen van de OESO-richtlijnen is een goed aanspreekpunt voor vragen over corruptie. Naast de OESO-richtlijnen kunnen ook andere codes u helpen bij het omgaan met corruptie. Op de website van de Wereldbank, International Chamber of Commerce en Global Compact vindt u veel informatie over anticorruptie.

Niet doen

- Ga niet in op voorstellen van ambtenaren om mee te werken aan een informele afhandeling van een probleem
- Toon geen angst
- Wordt niet ongeduldig of agressief
- Zet geen druk op een lokale partner om zaken sneller geregeld te krijgen
- Geef geen enveloppe met geld bij wijze van relatiegeschenk

‘Wij doen met een aantal landen doelbewust geen zaken’

Bedrijf: Tebodin, Den Haag – advies- en ingenieursbureau
Ton van der Velden, directeur

Voor Ton van der Velden, directeur van advies- en ingenieursbureau Tebodin dat wereldwijd actief is, is de definitie van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) heel simpel: Wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.

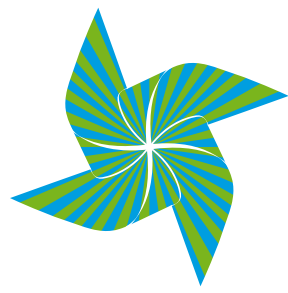
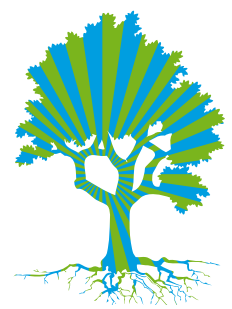
Van der Velden vindt de huidige aandacht rond MVO een hype. ‘MVO wordt door een aantal ondernemingen gebruikt om zichzelf te profileren. Maar voor mij is het rekening houden met mensen en de omgeving een onderdeel van gezonde bedrijfsvoering. Het zit in onze genen dat we de zaken netjes doen.’ ‘Er zijn internationaal strenge regels om corruptie tegen te gaan, maar die worden in de praktijk slecht gehandhaafd’, zegt Van der Velden. ‘Dat betekent voor ons dat wij er doelbewust voor kiezen om geen zaken te doen met bepaalde bedrijven in bepaalde landen. Iets gedaan krijgen met smeergeld, daar doen wij pertinent niet aan mee.’

Van der Velden verwacht dat door de globalisering de corruptie minder wordt. ‘Het westerse internationale bedrijfsleven laat zien dat corruptie niet in zijn belang is en niet in dat van het land zelf. Het gaat langzaam, maar het zal aanzienlijk verminderen.’

Lees meer op: www.internationaalondernemen.nl/tebodin

APPENDIX

ORGANISATIES •
PUBLICATIES • INTERNET

Organisaties

Kamer van Koophandel, informatiepunt en wegwijzer voor het bedrijfsleven, heeft voor de (beginnende) exporteur onder meer informatie beschikbaar over benodigde documenten, heffingen en subsidiemogelijkheden: www.kvk.nl

Specifiek voor MVO: www.kvk.nl/maatschappelijkverantwoordondernemen/default.asp

MVO Nederland, nationaal MVO-netwerk waarin ondernemersorganisaties, bedrijven en NGO's samenwerken op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen: www.mvonderland.nl

MVO Platform, netwerk van maatschappelijke organisaties en vakbonden dat actief is op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De nadruk van het MVO Platform ligt op maatschappelijk verantwoord ondernemen in ontwikkelingslanden: www.mvoplatform.nl

Nationaal Contact Punt (NCP), ondersteunt bedrijven om de OESO-richtlijnen in praktijk te brengen. De mogelijkheid bestaat om bij het NCP een onderbouwde melding te doen als een bedrijf niet in overeenstemming met de OESO-richtlijnen handelt of investeert. Het NCP onderzoekt de melding en bemiddelt tussen melders en het desbetreffende bedrijf: www.oesorichtlijnen.nl

Transparency International, particuliere organisatie met het doel corruptie in de wereld uit te bannen: www.transparency.org

Forest Stewardship Council (FSC), internationale organisatie die verantwoord bosbeheer stimuleert. FSC stelt wereldwijde standaarden voor bosbeheer op, met daaraan gekoppeld een keurmerk. Als boseigenaren zich aan de FSC standaarden houden kan hun bos worden gecertificeerd. Onafhankelijke controleurs zien toe op naleving van de regels: www.fsc.org

Marine Stewardship Council (MSC), onafhankelijke organisatie die criteria formuleert waaraan vissers moeten voldoen om het MSC-logo te mogen voeren. Vissers die het MSC-logo op hun producten mogen voeren, moeten kunnen aantonen dat zij de visgronden niet leegvissen en de ecosystemen niet aantasten: www.msc.org

Publicaties

Boeken over MVO, de online webshop van duurzaam-ondernemen.nl geeft een overzicht van boeken die sinds 1999 zijn verschenen over maatschappelijk verantwoord ondernemen:

www.duurzaam-ondernemen.nl

> boekshop > boeken algemeen

Internet

Algemeen

Europese Commissie, internetsite voor het MKB in Europa met onder meer publicaties over MVO
http://ec.europa.eu/enterprise/sme/competitive_nl.htm

Internationaal ondernemen, een initiatief van het ministerie van Economische Zaken en handelsbevorderende organisaties:

www.internationaalondernemen.nl/mvo

Landentoolkits MVO, online landendossiers voor ondernemers die internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, ontwikkeld door MVO Nederland in samenwerking met onder meer Agentschap NL.

Onder meer beschikbaar: Brazilië, China, Ghana, India, Indonesië, Marokko, Oekraïne, Roemenië, Rusland, Turkije, Vietnam en Zuid-Afrika

www.internationaalondernemen.nl/dossiers/mvo.asp

Tien principes van Global Compact, een initiatief van de Verenigde Naties voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen:

www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/TheTenPrinciples/index.html

Sociaal

International Labour Standards, internetsite van de internationale arbeidsorganisatie ILO met internationale overeenkomsten op het gebied van arbeidsomstandigheden, kinderarbeid, slavernij, het stakingsrecht en de vrijheid van vereniging en vergadering. Voor de controle op naleving kent de ILO een verplichte rapportage door de verdragstaten:

www.ilo.org/global/What_we_do/InternationalLabourStandards/lang--en/index.htm

OHSAS18000-norm, checklist om de veiligheids- en gezondheidssituatie in bedrijven inzichtelijk en hanteerbaar te maken:

www.ohsas-18001-occupational-health-and-safety.com

Quick Check van HRCA, instrument om snel inzicht te krijgen in hoeverre uw organisatie de rechten waarborgt van uw medewerkers en van de mensen die in de keten werken: <https://hrca.humanrightsbusiness.org>

SA 8000, een veel gebruikte wereldwijde standaard op het gebied van arbeidsomstandigheden:

www.sa8000.org

Milieu

Cleaner Production, programma van de VN-organisatie voor industriële ontwikkeling UNIDO: www.unido.org/index.php?id=o4460

ISO Certificering, internationale normen op milieugebied. De belangrijkste is de ISO 14001 norm voor het opzetten en certificeren van milieumanagementsystemen. Deze norm is ontwikkeld om iedereen in een organisatie de verantwoordelijkheid te laten nemen voor milieuverbeteringen: www.iso14000.nl

Kyoto Protocol, internationaal verdrag waarbij industrielanden zijn overeengekomen de uitstoot van broeikasgassen, zoals koolstofdioxide (CO₂), te verminderen: <http://unfccc.int/2860.php>

Milieubarometer, ontwikkeld voor ondernemers en managers uit het midden- en kleinbedrijf, die milieukosten willen besparen en hun milieuprestatie zichtbaar willen maken: www.milieubarometer.nl

Ketenbeheer

Duurzaam inkopen, Agentschap NL ontwikkelt criteria en praktische instrumenten om Duurzaam Inkopen in de organisatie op te starten en om duurzaamheid bij inkopen en aanbestedingen mee te nemen. U kunt deze instrumenten downloaden. Daarnaast vindt u hier nieuws, inspirerende voorbeelden en mogelijkheden om input te geven. Het programma en ook deze website zijn continu in ontwikkeling:
www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/

Initiatief Duurzame Handel (IDH), vormt per sector ondernemende allianties tussen bedrijfsleven, vakbonden, overheid en maatschappelijke organisaties. Het IDH heeft als doel de internationale handels- en productieketens duurzamer te maken en helpt deelnemende partijen bij het starten van sectorale verbeterprogramma's. De focus ligt op het verbeteren van arbeidsomstandigheden en milieuaspecten in ontwikkelingslanden.
www.duurzamehandel.com

SER-Verklaring internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO), verklaring van alle partijen in de Sociaal-Economische Raad (SER) waarin het bedrijfsleven wordt opgeroepen actief invulling te geven aan de wijze waarop zij met verantwoord ketenbeheer omgaan:

www.ser.nl/nl/publicaties/overige/2000-2008/2008/b27428.aspx

Corruptie

Business anti-corruption portal, internetsite voor het midden- en kleinbedrijf over bestrijding corruptie in opkomende markten en ontwikkelingslanden:

www.business-anti-corruption.com

Corruption Perceptions Index, jaarlijks door Transparency International opgestelde corruptieranglijst van 180 landen:

www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/cpi2008/cpi_2008_table

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), internetsite over

bestrijding corruptie in het internationale zakendoen: www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34855_1_1_1_1_1,00.html

Wereldbank, 's werelds grootste instituut voor ontwikkelingssamenwerking. Het verstrekt leningen aan ontwikkelingslanden en middeninkomenslanden, met als voornaamste doel het bestrijden van armoede. De financiële steun wordt gebruikt voor veel verschillende zaken. Hierbij worden stringente eisen gesteld, waaronder anti-corruptiemaatregelen. Op de website

van de Wereldbank staat onder andere een standaard anti-bribery code. Verder: specifieke landeninformatie, voorbeelden van omgang met corruptie en informatie over vorm, omvang en mogelijkheden voor melding. Ook vermeldt de website een zwarte lijst van malafide bedrijven en individuen die uitgesloten zijn van deelname aan aanbestedingen van de Wereldbank. www.worldbank.org

International Chamber of Commerce (ICC),

vereniging met als doel de internationale belangen van het bedrijfsleven in Nederland te behartigen en regels voor de wereldhandel op te stellen. ICC zet zich in voor een goed klimaat voor wereldwijd zakendoen, eerlijke concurrentie en bescherming van intellectuele eigendommen. ICC is ook actief op het gebied van anti-crime services en arbitrage. ICC Nederland is onderdeel van ICC The World Business Organization: www.icc.nl en www.iccwbo.org

Colofon

Maart 2010

Uitgave

NL EVD Internationaal

AgentschapNL

Postbus 20105

2500 EC Den Haag

T (088) 602 95 00

E nlevdinternationaal@info.agentschapnl.nl

www.agentschapnl.nl/evdinternationaal

www.internationaalondernemen.nl

Vormgeving

Corps Ontwerpers, Den Haag

Fotografie

Bas Kijzers, Den Haag

Tekst

VanderHeijden Communications,

Loon op Zand

Druk

Koninklijke De Swart

Publicatienummer 5MVOB1001

Dit boekje is mede
mogelijk gemaakt door:

Advies voor uw onderneming binnen handbereik

Postzegel niet nodig

NL EVD INTERNATIONAL

Afdeling Klantbeheer
Antwoordnummer 10609
2501 WB Den Haag

Uw mening telt!

Hoe beoordeelt u dit boekje?

U kunt de volgende enquête ook digitaal invullen via
www.internationaalondernemen.nl/enquetemvoboekje

Het boekje Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)

- **geeft voldoende handvatten om met MVO aan de slag te gaan:**

geheel oneens oneens weet niet eens geheel eens*

- **stimuleert tot MVO:**

geheel oneens oneens weet niet eens geheel eens*

- **geeft handige tips en adressen:**

geheel oneens oneens weet niet eens geheel eens*

* s.v.p. aankruisen wat van toepassing is

Suggesties voor verbetering:

In de boekjesserie Internationaal Ondernemen zijn eerder verschenen de titels: '**Export**' en '**Import**'.

Deze sturen wij u op verzoek graag toe.

- Ik wil het boekje Export ontvangen
- Ik wil het boekje Import ontvangen

Uw adresgegevens:

Bedrijfsnaam:

Contactpersoon:

Adres:

e-mailadres:
